

Издание Б. С. 1986 (фототипно)

сфг. 05 1984

Въ България понѣкога ставатъ нѣща, за които дори и приятеля Хорацио не е ни сънувалъ. И не само приятеля Хорацио, но и г. Яворовъ надали ще е сънувалъ, че ще доживѣе второ издание на стиховетъ си.

Пада ми на умъ, че това ще е случайна работа. А много би ми било драго да се увѣржъ, че не е тъй. Защото гѣзи стихове заслужаватъ не двѣ, а двѣстѣ издания. Не двѣстѣ, а само едно единствено. Инакъ гѣ ще сж изложени на опасностъ да станатъ популярни, като бисергѣ, и да се труфятъ съ гѣхъ онѣзи, на които и стѣкленигѣ мѣниста сж зеде труфила.

Популяризацията на изкуството, поефтеняването, демократизирането му — то е неговото унижение. Изкуството е отбрана, празнична храна, или, нашенски казано, великденски кравай: нѣщо извънредно за онѣзи, които се хранятъ съ фасулъ, за онѣзи, които четжтъ улични вѣстници, за онѣзи които прибиратъ смѣггѣ на обществения животъ и живѣятъ въ него. Популярни сж онѣзи писатели, които на книжния пазаръ продаватъ дрипи. Само единъ видъ художествени произведения смѣгатъ да бждатъ популярни — простата, наивната пѣсенъ (Das Lied). Само на нейнитѣ творци е позволено да се домогватъ къмъ популяризирането ѳ, защото съ нея се иска да се върши непосредствена служба. Въ ерархията на художественигѣ чиновне, пѣсенгѣта е обикновенъ солдатингѣ,

П. БН 142.319
2986
1996

комуто е сждено да изпълнява непрѣка служба, покрай прѣката си.

А тѣзи стихове сж отбрана храна. Отг гдѣ тогава второ издание?

За какво сж се харесали тѣ на българския, на безкнижния читател, на фасулковеца въ ума, — въ восна и гражданска форма —, на горделивия съ своето душевно убожество филистеръ? Помислихъ си, че отговоръ на този си въпросъ ще намѣря въ критикитѣ върху първото издание на тѣзи стихове. И потърсихъ го тамъ. И почнахъ да четж.

Единъ пише: Въ стиховетѣ на Яворова кипи прѣди всичко душа на пѣвеца, на художника, на поета, на ясновидеца... Той открива прѣдъ читателя своята човѣшка душа тъй ясно, тъй категорично...

Другъ открива Америка съ дребни-едри думи: Яворовъ има съ стиховетѣ си цѣль — да събуди у насъ високото чувство на състрадателна любовъ. И за това състраданието му се лѣе обилно въ стиховетѣ. Тѣ сж тжжни, а тжгата е признакъ на избрана отъ Бога натура.

Трети прѣдлѣква: — свѣжестъ на чувства, горѣщина на благородна страсть, топлина на хуманность и любовъ къмъ всѣки страдалецъ. Яворовъ е пѣвецъ на тжгата.

Четвърти, пети и шести.

Може да има още, — но поврага съ тѣхъ, тѣ казватъ сжщото, горѣ-долу съ сжщитѣ думи. Чудно съгласие! Съгласие на критики, стоящи на онова общославянско нѣзко културно равнище, отъ чиято гледна точка само тжгата се счита за признакъ на избрана отъ Бога натура. И то тжгата за другитѣ, — които не познаваме,

а считаме граждански дългъ да ги оплаваме. Социалната тжга, — оная спукана цигулка, на която се свързатъ най-изтѣрканитѣ мелодии.

Г. Яворовъ подзема понѣкога такива изтѣркани мелодии. Българския читател и критикъ се олавятъ за тѣхъ и отвиватъ бурмата на своитѣ брътвежи. Брътвежитѣ възбуждатъ апетитъ — и ето ти второ издание излиза прѣсно-прѣсно.

И то ще се разиродаде. А все пакъ за онѣзи, които сж го купили, ще остане тайна цѣнното и хубавото въ тая книга, въ тия стихове. Защото пакъ само по нѣкои литературни мѣсечни и полумѣсечни дрипелчета ще се обади нѣкой потребител на „най голѣмитѣ и широки болки на българския народъ“ и ще се олои отъ тая тжга. И ще заплаче на чуждѣ гробъ, не виждайки своя. Гробътъ на културенъ нехранимайко гоговъ и дяду Голдсподу брадата да оскуби, защото той не е отъ негова еснафъ. Българския сегашенъ читател — а съ него заедно и критикътъ — незаслужаватъ ни най-нищожно внимание. Защото тѣ дирятъ, тѣмъ се харесва само онзи писател, който стои въ умствено и нравствено отношение на равна нога съ тѣхъ. Знайте онѣзи животни, за които посланицата казва, че се помириисвали прѣзъ деветъ баира? Ето такива животни сж сегашнитѣ български читатели, и който поетъ или писател е като тѣхъ, или имъ се стори като тѣхъ — тѣ го възславятъ.

На тѣзи читатели и критики имъ се струва, че г. Яворовъ е отъ тѣхната пасмина. Горко имъ!

Той ги прѣзира повече, отъ колкото азъ.

Достойнитѣ за прѣзрение не сж способни да видятъ и познаятъ, че стиховетѣ, въ които става дума за състрадателна любовъ и тжга за другитѣ, сж прѣходно

нщо у нашия поетъ, последно ехо отъ прѣживѣни младжи увлечения. Документи за социалистически кошмаръ, който му е гнетил душата, който гнети и сега душитъ на сума рошевоглави юноши. И тѣзи стихове, освѣнъ хубавата имъ форма и езика, съ който сж написани, сж интересни само като документи за развитието на поета, за началото на неговото самосъзнание. Въ поетнестнитѣ му стихове нѣма онзи фалшивъ тонъ, който отличава юношескитѣ му изтъркани мелодии, като Не е за него дума (стр. 20), На нивата (стр. 43), писани не лошо по чуждѣ навѣй, съ цѣль да възбудятъ състрадателна любовъ. Не е тука работата, че тѣзи стихове сж на социални мотиви — поета е воленъ да взема каквито му сж по сърдце —, а че тѣ сж по партизанско социалистически манеръ изкълчени и фалшиви. Така напримѣръ хероя на Нивата, намѣсто да възбуди у читателя чувство на „състрадателна любовъ“, докарва отвращение. Защото мотивитѣ на неговитѣ филиппики противъ трудтѣ сж главно мързела и бирника — двата главни фактора на партизанската социалистическа мисль. Излъзалъ отъ тая спарена атмосфера, поета налита вихъртъ на личнитѣ мжки, и блѣсканъ отъ тоя вихъръ, той излъзва на свободенъ въздухъ,зира се въ себе, оглежда и около си — и ни запѣва за своя тѣга и радостъ. Умраза и злоба нѣма вече тукъ, а скръбъ на здравочувстващъ човѣкъ, комуто се мѣрка идеалъ — не вече партийна програма.

Не току тѣй случайно, струва ми се, поета е възпѣлъ тѣй дивно и просто своята свѣжа Пролѣтъ (стр. 17), на която той казва бодро „добрѣ дошла“, бързайки да излъзе на полето; — отъ спарената атмосфера на фразитѣ — въ полето на дѣятелността Въ това поле той

се скита до едно врѣме съ незнайни никому мисли и чувства, като Чудакъ (стр. 14), и привиденията на живота го налитатъ отврелъ. Тѣзи привидения той е възсздавалъ словомъ въ цѣль редъ малки стихотворения, въ които, подъ булото на символа, сж изразени лични настроения, но тѣй обективно е смогналъ да ги възсздаде той, че отъ лични тѣ сж станали общо човѣшки. Висшг майсторлъкъ на формата е достигналъ поета въ тия стихове. Взре се въ „Листъ отбруленъ...“ или въ „Безмѣлвна нощъ...“ Тѣй много казано, и съ тѣй малко думи — гдѣ го у другитѣ наши прославени бърборковци на словото?

Съ такава форма и стихъ сж написани и онѣзи стихове на г. Яворова, въ които той е далъ изразъ на своитѣ чувства като отстъпникъ отъ общия пѣтъ — пѣтя, по който щжпукатъ обикновенитѣ българи. А именно тѣзи стихове ни го показватъ въ неговата душевна възмжалостъ. Той остава „Честититѣ...“ да вървѣтъ по кокошия си пѣтъ, и трѣва по стѣпкитѣ на единъ идеалъ, на гроба на чийто поклонници се пишатъ такива Епитафии, каквато поета си е написалъ на стр. 21. И ливни сж стиховеѣ, на които този идеалъ го е вдѣхновилъ — това сж химни не вече на злоба или състрадателна любовъ, а стонове на възмущение и пориви за борба. Ако г. Яворовъ, въ по-нататѣшното си развитие като поетъ, излъзе побѣдителъ изъ борбата, която ни рисува въ Нощъ (стр. 67), въ неговото лице ний ще имае единъ наследникъ на Ботева, на онѣзи елементи отъ неговата поезия, въ които поета-воевода се явява изразителъ на националния духъ. Не отрицателя Ботевъ, не палмника на разрушителни книжни идеи, а пѣвеца

на Хаджи Димитъръ, На прощаване, въ които се чува туптежа на българско сърдце, възродено за борба и самопожертвуване.

Не случайно азъ подмятамъ тукъ името на Ботева. Защото не случайна е връзката на г. Яворовата поезия съ неговата. Вникнете въ образа на мъчаливия Чудакъ — ако си го прѣдставите говорящъ, то ще чуете безъ друго „Тилиси, майко, тъй жално пѣла“.

Арменци, Заточеници, Честитъ и Хайдушки пѣсни! Тѣзи нови и бодри другари на „Въ меканата“, „На прощаване!“ И най-вече Хайдушкитъ пѣсни. Отъ тѣхъ дѣха на Балканъ, тѣ миришатъ на пролѣтъ, каквато бѣше ланшната и тазгодишна, ечаща отъ грѣмъ и пѣсни, опръскана съ кърви и сълзи — подъ чийто зелени клони, слава Богу, пѣвецътъ не намѣри своя самотенъ гробъ. Но отмина гроба на другаря си, обкиченъ съ тѣзи пѣсни.

*

Мотиви и мисли и чувства, за които г. Яворовъ пѣя —, тѣхъ всѣкой би проумѣлъ, дори и сподѣлитъ. Но тѣ сж изпѣни въ такава форма, съ такъвъ езикъ, които не сж за проумѣване на българскитъ фасулковци.

Ето защо се съмнѣвамъ азъ, че и критики и читатели не сж разбрали, макаръ и да сж ги чели, и не ще ги разбержтъ, макаръ и да ги четжтъ тѣзи стихове. Тѣхната високохудожествена — ще ми се да кажа деканденски изискана — форма. . . Горкия нашенски читател! Тя не е лѣжница за твоитъ уста. И какво ще проумѣшъ ти отъ тоя елептически стѣгнатъ, спрѣгнатъ и енергиченъ езикъ, който се огъва, като дива лоза о яворъ, о тази невидена до сега у насъ форма?

Формата и языкътъ прѣврщатъ г. Яворовитъ стихове на скжпоцѣнности, и като таквизъ — азъ бихъ желалъ тѣхната непопулярностъ.

Тѣ, като скжпоцѣнность, сж огредени само за любители. А любители нѣма още по нашенско. Нѣма и да ги има, Богъ знай до кога. — До когато дивацитъ не опитомѣятъ, и чувството за хубавото не се привие въ душата имъ, като неотемленъ елементъ на нравствена красота, на културностъ и човѣщина.

Опитомяване на дивацитъ е една отъ неблагоприятнитъ и велики задачи на поета. Между малцината български писатели и поети, които съзнаватъ своята жестока задача, и сж израстнали душевно за нея, е и г. Яворовъ. Но, ще повгоря пакъ, до врѣме желалъ бихъ това да бжде единствено издание на неговитъ стихове. Защото, за сега, отбранитъ български поети трѣба да сторягъ пжтъ на популярнитъ, на носителитъ на бит-пазарски лаври — на продавачитъ на ефтена стока. Когато на публиката се зоригва отъ фасулъ, тя ще потърси отбраната храна. И тогава ще е врѣме за двѣстъ издания.

Архангеловъ-денъ, 1903

Пенчо Славейковъ.